

De vloek van de Tempeliers

Op 13 oktober 2007 is het precies 700 jaar geleden dat de Tempeliers in Frankrijk in een massale actie werden gearresteerd. Op dezelfde dag, op hetzelfde tijdstip, werden in meer dan 3 000 commanderijen invallen gedaan, zorgvuldig voorbereid door koning Philippe le Bel en de zijnen. Dit luidde het einde in van de roemruchte orde van de *Pauvres Chevaliers du Christ et du Temple*, de Arme Ridders van Christus en de Tempel.

Tekst: David Scherpenhuizen en Nathalie van Koot

Wie een bezoek brengt aan de stad Troyes met zijn kenmerkende vakwerkhuisen en schilderachtige centrum, waant zich in de middeleeuwen. In 1128 werden hier de Tempeliers officieel door de pauselijk gezant erkend als religieus-militaire orde. De pauselijke erkenning vond plaats tijdens het concilie van Troyes in de kathedraal Saint-Pierre Saint-Paul.

Het verhaal gaat dat tien jaar eerder een groep van negen ridders in Jeruzalem arriveerde. De Heilige Stad was slechts twee decennia daarvoor, tijdens de eerste kruistocht, door de christenen heroverd op de moslims. Aangevoerd door Hugues de Payns, boden de negen ridders aan om de pelgrimsweg naar Jeruzalem te beveiligen. De koning van Jeruzalem ontving de ridders hartelijk en bood hun een onderkomen aan in de vroegere tempel van Salomo, waaraan ze hun latere naam ontleenden. Naast het beveiligen van de wegen rond Jeruzalem zouden ze uitgebreide opgravingen op de plek van de vroegere tempel hebben verricht en 'iets' gevonden hebben: gnostische geschriften, de Ark des Verbonds, of een echte schat. Hoe het ook zij, binnen de kortste tijd was de orde een belangrijke machtsfactor zowel in het Midden-Oosten als in Europa.

Hun macht ontleenden ze ook aan de enorme rijkdom die ze vergaarden door diensten te verlenen aan de hordes pelgrims die elk jaar vanuit West-Europa naar het Heilige Land reisden. Omdat de pelgrims moeilijk grote zakken geld konden meenemen, leverden ze hun munten in bij een commanderij van de Tempeliers en kregen in ruil daarvoor waardepapieren die ze bij hun bestemming konden inwisselen voor geld. Verder kregen zij, net als alle andere kloosterordes, giften en stukken land die ze gretig exploiteerden. Door al deze praktijken werden de Tempeliers puissant rijk.

Het land van de Tempeliers Op nog geen twintig kilometer van Troyes ligt Payns aan de rivier de Seine. Dit is de geboorteplaats van de grondlegger van de Tempeliers, Hugues de Payns. In 1998 zijn hier tijdens archeologisch onderzoek de resten van een commanderij blootgelegd. Het is waarschijnlijk dat

deze commanderij door de eerste 'meester' (de term 'grootmeester' kwam pas in gebruik nadat de orde van het toneel verdwenen was) is gesticht. Sinds een aantal jaren is er in het dorp een museumje over de geschiedenis van de orde. In de omgeving van Troyes zijn er meer sporen terug te vinden. Net buiten Troyes ligt het lieflijke dorpje Lirey, waar de beroemde lijkwade van Christus voor het eerst in 1357 tentoongesteld werd. Volgens sommige verhalen zouden de Tempeliers de lijkwade mee hebben genomen vanuit Jeruzalem.

De geestelijk vader van de Tempeliers was de leider van de cisterciënzers, Bernardus van Clairvaux, die de grootste prediker van zijn tijd werd genoemd. Hij stelde de strenge regels op voor de orde van de Tempeliers. Ook hun kledingcode werd vastgelegd: een witte mantel, waarop enkele jaren later een rood kruis werd genaaid. Bernardus kwam uit de streek en had theologie gestudeerd in Châtillon-sur-Seine. Als jongeman trad hij toe tot de cisterciënzer abdij van Cîteaux. Hij zou uitgroeien tot de bekendste cisterciënzer en stichtte talloze nieuwe abdijen zoals Fontenay (in de omgeving) en Fontfroide (in de Languedoc, bij Narbonne). Deze abdijen werden de 'dochteren van Cîteaux' genoemd.

Als je vanuit Troyes richting Châtillon-sur-Seine rijdt, kom je door prachtige, weelderige bossen. Ergens tussen de hoge bomen en grote varens zou 'de schat van de Tempeliers' begraven zijn.



De abdij van Cîteaux



Aigues-Mortes: place Saint-Louis

Onderweg ligt het plaatsje Avelleur. Daar zijn een prachtige commanderie en een kapel van de Tempeliers te zien. Deze commanderie was de op een na grootste van de omgeving en heeft de typische ronde toren die zo kenmerkend is voor de gebouwen van de Tempeliers. Dit ontwerp was gebaseerd op een achthoek; kennis die ze waarschijnlijk hadden opgedaan in Jeruzalem.

Châtillon-sur-Seine is een charmant stadje in de beste Franse tradities, met sfeervolle straten, pleinen en parken. Op het hoogste punt van de stad is de romaanse kerk Saint-Vorles, waar Bernardus theologie studeerde. In de omgeving van Châtillon-sur-Seine kom je overal dorpjes tegen met veelzeggende namen als Voulaines-les-Templiers en Bure-les-Templiers, die de gemeenschappelijke geschiedenis met de orde verraden. Ook zie je overal bistro's en cafés met namen als Auberge des Templiers en Restaurant aux Templiers. Ondanks hun soberheid was de drankzucht van de Tempeliers spreekwoordelijk.

In Bure-les-Templiers staat een van de oudste commanderijen van Frankrijk met daarnaast een Tempelierskerkje, Saint-Julien. Op een soort grafsteen in het vervallen kerkje zie je de spookachtige verschijning van een Tempelier in vol ornaat. Ook Crancey-le-Château is een bezoek waard. Het middeleeuwse dorpje torent hoog uit boven een groene vallei. Langs de afgrond loopt een grote verdedigingsmuur die het dorpje deels omcirkelt. Vanuit Crancey-le-Château rij je naar Fontenay, een van Frankrijks beroemdste en mooiste abdijen. Deze 'dochter van Cîteaux' is idyllisch gelegen in een bosrijk, vruchtbaar dal langs een riviertje. Genesteld tussen de groene bergen is het klooster een stukje hemel op aarde.

Aigues-Mortes: Dood Water Sporen van de Tempeliers zijn niet alleen in het noorden van Frankrijk te vinden. Zelfs in een van de zuidelijkste punten van het land vind je ze terug, in het havenplaatsje Aigues-Mortes (Dood-Water) in de Camargue bijvoorbeeld. Metershoge verdedigingsmuren van ruim ander-

halve kilometer lang staan op onstabiele moerasgrond in een gebied waar geen steengroeve te bekennen was. En toch staan ze daar aan de oevers van de Middellandse Zee, al eeuwen bestand tegen zout en wind.

De haven van Aigues-Mortes werd in opdracht van Louis IX gebouwd met hulp en geld van de Tempeliers. Van hieruit lanceerde Saint Louis, zoals hij genoemd werd, in 1248 een kruistocht met Tempeliers aan zijn zijde. Het werd een jammerlijke mislukking. Desondanks bleef de haven in gebruik voor het vervoer van pelgrims en gelukzoekers naar het Midden-Oosten.

De Tempeliers en Philippe le Bel Na bijna twee eeuwen van constante oorlogvoering (en handeldrijven) werden de christenen verdreven uit het Heilige Land. Met de val van het laatste christelijke bolwerk in het Midden-Oosten, in 1291, was het bestaansrecht van de Tempeliers grotendeels weggefallen. Het tij leek te keren voor de eens zo machtige orde. De toenmalige meester, Jacques de Molay, en zijn ridders hadden onbewust de toorn van de Franse koning, Philippe le Bel, over zich afgeroepen. Philippe, een directe nazaat van Saint Louis, had het op hen gemunt omdat hij ze te arrogant en onberekenbaar vond. Hij wilde hun enorme invloed inperken en had bovendien zijn zinnen gezet op hun rijkdom. Omdat hij in constante geldnood verkeerde vanwege zijn oorlogszucht, moest de trotse monarch zich namelijk telkens weer tot de orde wenden om geld te lenen. Dit kon hij moeilijk verkroppen. Toen in 1306, wegens zijn rampzalige economische beleid, een volksopstand uitbrak in Parijs, moest hij zijn toevlucht zoeken in het hoofdkwartier van de Tempeliers. Zijn vernedering was compleet. Dit was de laatste druppel en hij begon op wraak te zinnen.

De beproeving van de Tempeliers Meester Jacques de Molay werd naar Parijs gelokt, waar op vrijdag 13 oktober 1307 troepen van de koning zich aan de deur van het hoofdkwartier van de Tempeliers meldden en De Molay en alle andere aan-

Châtillon-sur-Seine: Eglise Saint-Vorles



Aigues-Mortes





wezigen arresteerden. In heel Frankrijk werden op datzelfde tijdstip de Tempeliers in de boeien geslagen en in het gevang gezet. Zij werden beschuldigd van ketterij en van een scala aan weerzinwekkende wandaden zoals sodomie, het ontkennen van Jezus en het vereren van andere goden. De inquisitie kreeg vrij spel om hun schuld te bewijzen.

Gedurende een jaar werden de Tempeliers blootgesteld aan brute martelingen om bekentenissen los te krijgen. Een ridder zou zo zwaar zijn mishandeld dat hij aanbood om zelfs God te doden om verlost te worden uit zijn lijden. De Tempeliers moesten als ketters bestempeld worden, want anders kon de koning hun bezittingen niet onteigenen. In 1309 werd een pauselijke commissie geïnstalleerd om de schuld van de Tempeliers te bewijzen. Honderden ridders werden voor de commissie geslept. Hun deerniswekkende verschijning getuigde van de folteringen waaraan ze waren blootgesteld. Zo was er een ridder die werd voorgeleid op stompjes. Hij droeg een jutezakje bij zich met de verbrande restanten van zijn voeten. Sommige commissieleden kregen argwaan en wroeging en de sympathie voor de orde groeide.

In 1311 opende de paus het concilie van Vienne, in het zuiden van Frankrijk, met de bedoeling om het lot van de Tempeliers te bezegelen. Paus Clemens V was de eerste paus die niet in Rome, maar in Avignon zetelde. Hij was dus afhankelijk van de goedgezindheid van de Franse koning en kon hem niet tegenwerken. Wel gaf de paus de Tempeliers zelf de kans om gehoord te worden. Hij liet een uitnodiging uitgaan aan alle Tempeliers die wilden getuigen. Enkele dagen later verschenen zeven ridders in vol ornaat bij het kasteel. Dit tot grote ontzetting van de paus. De ridders zeiden te spreken namens duizenden Tempeliers die zich in de bossen rond Lyon verschanst zouden hebben. Of het waar was, wist niemand, maar de paus nam het zekere voor het onzekere. Hij liet de ridders arresteren, schorste de berechting voor zes maanden en haastte zich naar het veilige Parijs.

In 1312 werden de Tempeliers officieel ontbonden hoewel hun schuld nooit 'officieel' bewezen was. Er gingen steeds meer geruchten over het verraad van de koning. Om deze verhalen te pareren beloofde de sluwe koning dat Jacques de Molay in ballingschap kon gaan mits hij openlijk zijn schuld zou bekennen. In maart 1314, bijna zeven jaar na zijn arrestatie, sprak Jacques de Molay de verzamelde menigte voor de kathedraal Notre-Dame toe. Hij trotseerde de koning en beschuldigde hem van verraad en leugens. Zijn Tempeliers waren onschuldig! Philippe veroordeelde daarop De Molay onmiddellijk

tot de brandstapel en zo werd hij op 18 maart 1314 levend verbrand op het Ile de la Cité. Met zijn laatste adem zou Jacques de Molay de koning, de paus en hun nageslacht hebben vervloekt. Hij riep hen op om hem binnen een jaar te volgen in de dood. De paus stierf een maand later en koning Philippe binnen het jaar.

De Tempeliers in Parijs In de 13de eeuw had de orde zijn hoofdkwartier in Parijs gevestigd in een moerassig gebied, de wijk die tegenwoordig de Marais heet. Na de onderdrukking van de orde werden bijna alle sporen van de Tempeliers zorgvuldig uitgewist. Op de plek waar vroeger de commanderij stond, is nu een parkje, het Square du Temple. Lang na het verdwijnen van de Tempeliers heeft de commanderij nog dienst gedaan als gevangenis. Door een ironische speling van het lot werden Louis XVI, een nakomeling van de aartsvijand van de Tempeliers, en zijn vrouw Marie-Antoinette in de toren gevangen gehouden. Een kleine bronzen gedenkplaat op een muur van het Ile de la Cité, op het Square du Vert-Galant, herinnert aan de tragische geschiedenis van de Tempeliers.

Van de auteurs is in oktober 2006 het boek *Verborgene Frankrijk* verschenen. Dit artikel is gedeeltelijk een bewerking van delen uit het boek.

www.verborgenefrankrijk.nl

